

Procesevaluatie Kanjertraining

Sterke kanten en verbeterpunten van de
Kanjertaining volgens gebruikers

Stichting Kanjertraining, 2019

door Marijn van Vloten

Beschrijving van het onderzoek

Onderzoeksvraag

Het huidige onderzoek richt zich op de vraag: hoe ervaren gebruikers de Kanjertraining? Onder 'gebruikers' worden verstaan: leerkrachten primair onderwijs, docenten voortgezet onderwijs, intern begeleiders, directieleden, onderwijsondersteunend personeel, kinderopvangmedewerkers en anderen die in het onderwijs werkzaam zijn.

Deelvragen:

- Wat spreekt gebruikers het meeste aan in de Kanjertraining?
- Wat moet Stichting Kanjertraining volgens gebruikers ontwikkelen of verbeteren?

Onderzoeksgroep

Het onderzoek is uitgevoerd onder bezoekers van een grote nationale onderwijsbeurs (Nationale Onderwijstentoonstelling; NOT), die de Kanjertraining beursstand bezochten. De onderzoeksgroep bestaat uit leerkrachten, docenten, intern begeleiders, directieleden en kinderopvangmedewerkers die kort of lang met de Kanjertraining werken.

Er deden 880 respondenten mee aan het onderzoek. Antwoorden van 852 respondenten kunnen worden meegenomen in de resultaten; 28 respondenten leverden een leeg vragenformulier in.

Data-verzameling

Op een grote nationale onderwijsbeurs is aan bezoekers gevraagd schriftelijk antwoord te geven op twee open vragen:

1. Wat mij het meest aanspreekt in de Kanjertraining is ...
2. Ik zou er blij van worden als de Kanjertraining nog iets ontwikkelt wat aansluit bij ...

Om bezoekers te motiveren de vragen in te vullen, konden zij bij deelname een boek met oefeningen en spellen van de Kanjertraining voor in de klas winnen. Antwoorden zijn verspreid over vijf beursdagen verzameld.

Data-analyse

De schriftelijke antwoorden op vraag 1 en 2 zijn digitaal ingevoerd. Op beide vragen waren meerdere antwoorden mogelijk; daardoor ligt het totale aantal gegeven antwoorden hoger of lager dan het aantal deelnemers. Overeenkomende antwoorden werden bij invoer samengenomen.

Resultaten

Sterke kanten

Er zijn in totaal 1247 antwoorden gegeven op vraag 1: “Wat mij het meest aanspreekt in de Kanjertraining is ...” Antwoorden die zeer vaak worden genoemd zijn: Kanjertaal (n=106; 8,5%), de positieve benadering en uitgaan van vertrouwen (n=96; 7,7) en de petten (n=94; 7,5%). De (vertrouwens)oefeningen (n=69; 5,5%), de duidelijkheid (n=64; 5,1%), het inzetten van de methode als middel om inzicht te geven in, te praten over en bewust te maken van gedrag (n=63; 5,1%) en de schoolbrede aanpak (n=62, 5,0%) worden vaak genoemd. Zie tabel 1.

Tabel 1. Meest voorkomende responses op vraag 1 “Wat mij het meest aanspreekt in de Kanjertraining is ...”

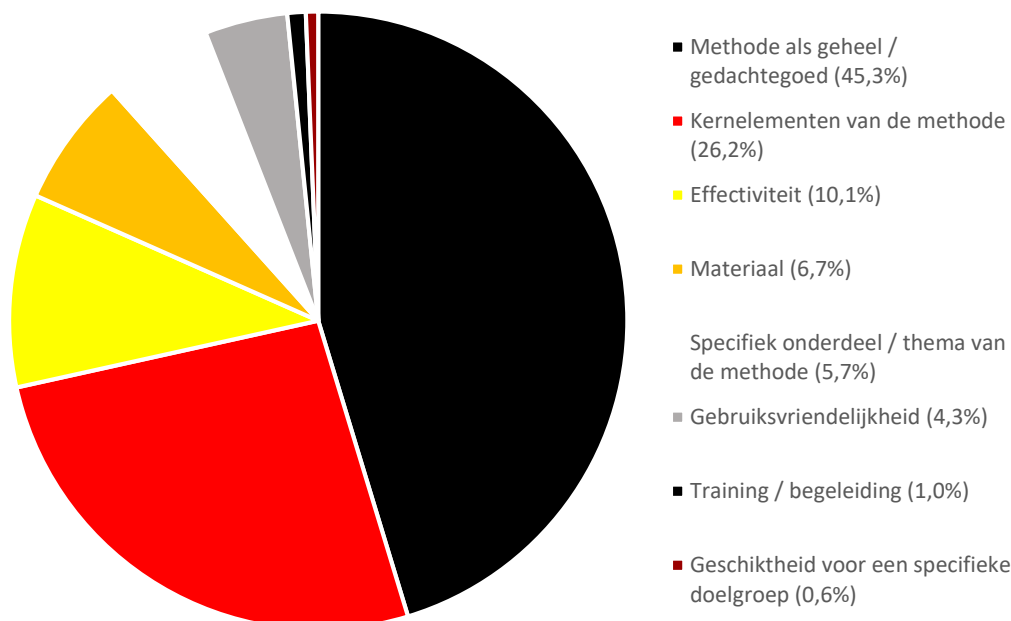
	<i>Frequentie</i>	<i>%</i>
Kanjertaal	106	8,5
Positieve benadering / uitgaan van vertrouwen	96	7,7
Petten	94	7,5
(Vertrouwens)oefeningen	69	5,5
Duidelijkheid / duidelijke regels	64	5,1
Inzicht in / praten over / bewustwording van gedrag	63	5,1
Schoolbrede aanpak	62	5,0
Aansluiting bij de belevingswereld van kinderen	57	4,6
Respectvolle omgang met elkaar	53	4,3
Toepasbaarheid, praktisch karakter	43	3,4
<i>Totaal meest genoemd</i>	<i>707</i>	<i>51,6</i>

Sterke kanten per categorie

De gegeven antwoorden op vraag 1 (n=1247) bleken in te delen in acht hoofdcategorieën. Voor elke categorie is het aantal gegeven antwoorden berekend. Het grootste deel van de respondenten (45,3%) gaf een antwoord met betrekking tot het achterliggende gedachtegoed van de methode als geheel. Daarnaast gaf een groot deel (26,2%) een antwoord met betrekking tot kernelementen van de methode. In iets mindere mate werden antwoorden gegeven met betrekking tot de effectiviteit (10,1%). Een klein deel van de respondenten gaf antwoorden met betrekking tot het materiaal (6,7%), een specifiek onderdeel of thema van de methode (5,7%), de gebruiksvriendelijkheid (4,3%), de training en begeleiding door Stichting Kanjertraining (1,0%) en geschiktheid voor een specifieke doelgroep (0,6%). In grafiek 1 zijn de categorieën, aantallen en percentages weergegeven.

Grafiek 1. Responses op vraag 1 “Wat mij het meest aanspreekt in de Kanjertraining is ..” onderverdeeld naar antwoordcategorie.

Gebruikers van de Kanjertraining zijn het meest tevreden over ...

Sterke kanten methode als geheel en gedachtegoed

Vanwege de omvang van de twee meest voorkomende antwoordcategorieën (samen 71,5%), zijn de antwoorden binnen deze categorieën nader bekeken. Respondenten noemden als positieve punten over de methode als geheel en het gedachtegoed vooral: een positieve benadering, uitgaande van vertrouwen (n=96; 17,0%), duidelijkheid en duidelijke regels (n=64; 11,3%), middel om inzicht te geven in, te praten over en bewust te maken van gedrag (n=63; 11,2%), schoolbrede aanpak (n=62; 11,0%) en respectvolle omgang met elkaar (n=53; 9,4%). Zie tabel 2.

Tabel 2. Responses binnen de antwoordcategorie 'Methode als geheel / gedachtegoed'.

	<i>Frequentie</i>	<i>%</i>
Positieve benadering / uitgaan van vertrouwen / oplossingsgericht	96	17,0
Duidelijk / duidelijke regels	64	11,3
Inzicht in / praten over / bewustwording van gedrag	63	11,2
Schoolbrede aanpak / doorgaande lijn	62	11,0
Respectvol omgaan / rekening houden met elkaar	53	9,4
Groepsgevoel / verbinding	38	6,7
Hele groep aanspreken / groepsrollen / niet denken in dader-slachtoffer	21	3,7
Samenwerken / samen oplossingen bedenken / elkaar helpen	19	3,4
Werken aan vertrouwen / vertrouwen uitspreken	18	3,2
Speels	14	2,5
Eigenheid / kind mag zichzelf zijn	14	2,5
Sociale vaardigheden / lesonderwerpen	13	2,3

Preventief	12	2,1
Baas over je eigen gedrag / je hebt een keuze	12	2,1
Visueel / tastbaar	10	1,8
Interactief / ervaringsgericht	9	1,6
Gelijkwaardigheid / iedereen telt mee	9	1,6
Veiligheid / je veilig voelen	8	1,4
Aanspreken op gedrag en niet op persoon	7	1,2
Gedachtegoed / visie in het algemeen	6	1,1
Overige punten	17	3,0
<i>Totaal binnen antwoordcategorie</i>	<i>556</i>	<i>100</i>

Sterke kanten kernelementen

Respondenten noemen als positieve kernelementen van de methode vooral: de Kanjertaal (n=106; 32,4%), de petten (n=94; 28,7%) en de (vertrouwens)oefeningen (n=69; 28,7%). Zie tabel 3.

Tabel 3. Responses binnen de antwoordcategorie ‘Kernelementen van de methode’.

	<i>Frequentie</i>	<i>%</i>
Kanjertaal / manier van aanspreken	106	32,4
Petten / typetjes	94	28,7
(Vertrouwens)oefeningen / spellen / energizers	69	21,1
Lessen	20	6,1
Situaties uitspelen / rollenspel	12	3,7
Motor en benzine	9	2,8
Ouderbetrokkenheid	8	2,4
Feedback / pettenkwadrant	5	1,5
Vijf Kanjerafspraken	2	0,6
Smileyposter	2	0,6
<i>Totaal binnen antwoordcategorie</i>	<i>327</i>	<i>100</i>

Verbeterpunten

Er zijn in totaal 623 antwoorden gegeven op vraag 2: “Ik zou er blij van worden als de Kanjertraining nog iets ontwikkelt wat aansluit bij ...” Vaak genoemde antwoorden zijn: lessen over social media en online pesten (n=34; 5,5%), aansluiting bij de doelgroep kleuters (n=24; 3,9) en lessen over meidenvenijn (n=23; 3,7%). Aansluiting bij de belevingswereld van ouders en samenwerking met ouders (n=18; 2,9%), lessen over werkhouding en executieve functies (n=18; 2,9%), aansluiting bij de doelgroep peuters en voorschool (n=16; 2,6%) en lessen over buitenspelen (n=15; 2,4%) worden ook relatief vaak genoemd. Zie tabel 4.

Tabel 4. Meest voorkomende responses op vraag 2 “Ik zou er blij van worden als de Kanjertraining nog iets ontwikkelt wat aansluit bij ...”

	<i>Frequentie</i>	<i>%</i>
--	-------------------	----------

Lessen over sociale media en online pesten	34	5,5
Aansluiting bij / meer lessen en oefeningen voor kleuters	24	3,9
Meidenvenijn	23	3,7
Belevingswereld van en samenwerking met ouders	18	2,9
Werkhouding / executieve functies	18	2,9
Doelgroep peuters / voorschool	16	2,6
Buitenspelen	15	2,4
Doelgroep leerlingen met ontwikkelingsstoornis of andere diagnose	14	2,2
Groep 8 leerlingen voorbereiden op het VO	13	2,1
Anderstalige leerlingen (NT2-onderwijs)	12	1,9

Verbeterpunten per categorie

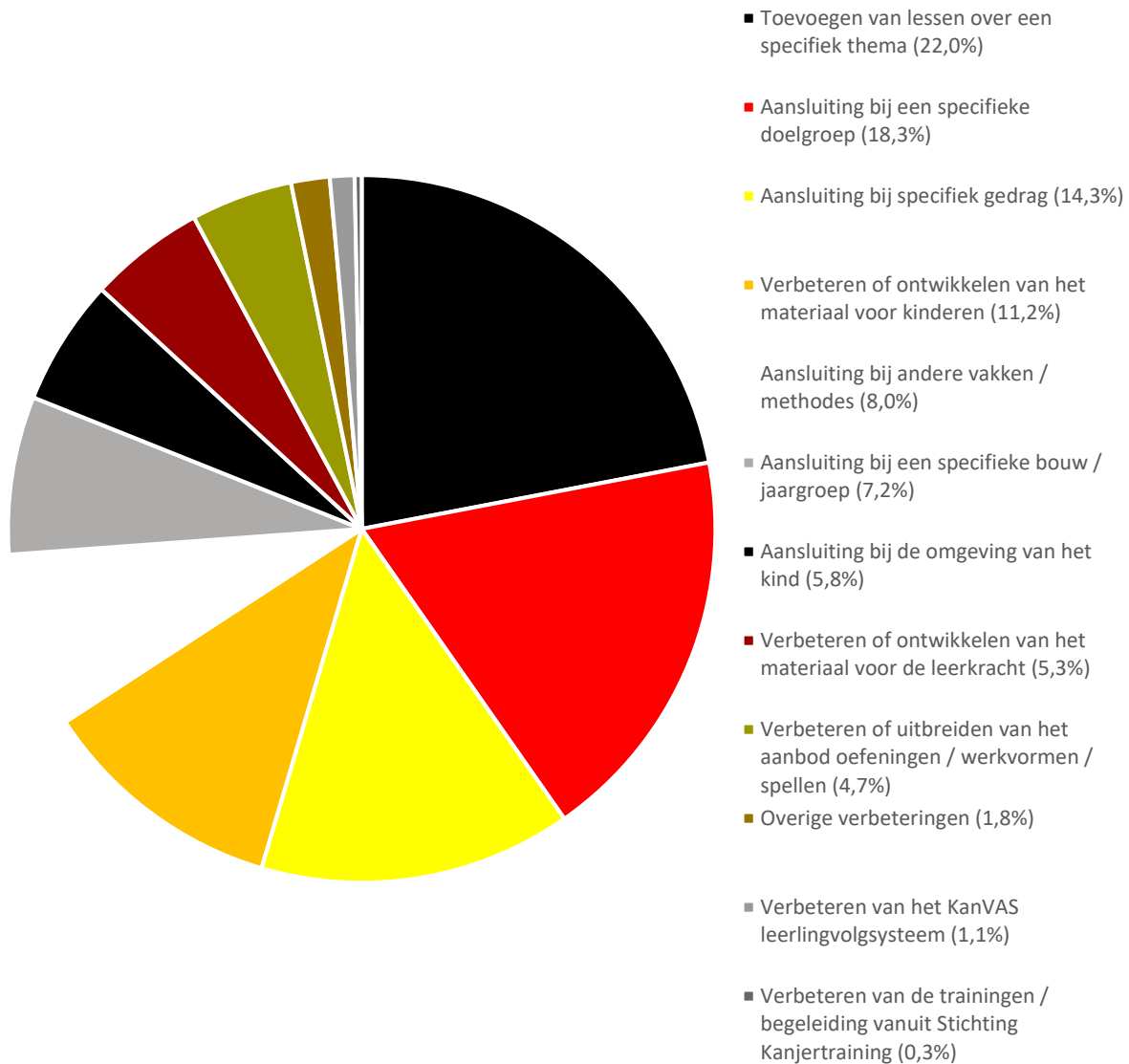
De antwoorden op vraag 2 bleken in te delen in twaalf categorieën, namelijk ontwikkelen of verbeteren van:

- Aansluiting bij de omgeving van het kind
- Aansluiting bij een specifieke doelgroep
- Aansluiting bij specifiek gedrag
- Aansluiting bij een specifieke bouw of jaargroep
- Lessen over specifieke thema's
- Materiaal voor kinderen
- Materiaal of informatie voor de leerkracht
- Oefeningen, werkvormen, spellen
- Aansluiting bij andere schoolvakken of lesmethodes
- Kanjer Volg- en Adviesstelsel (KanVAS)
- Training en begeleiding door Stichting Kanjertraining
- Overige zaken

Het grootste deel van de responses (22,0%) had betrekking op het toevoegen van lessen over een specifiek thema. Daarnaast had een groot deel van de responses betrekking op de aansluiting bij een specifieke doelgroep (18,3%) of specifiek gedrag (14,3%). In iets mindere mate werden antwoorden gegeven met betrekking tot het verbeteren of ontwikkelen van het materiaal voor kinderen (11,2%). Zie grafiek 2.

Grafiek 2. Responses op vraag 2 “Ik zou er blij van worden als de Kanjertraining nog iets ontwikkelt wat aansluit bij ...” onderverdeeld naar antwoordcategorie.

Gebruikers van de Kanjertraining hebben behoefte aan ...

Om specifieker te kijken waaraan behoefte is, worden de specifieke antwoorden van de eerste drie categorieën (aansluiten bij een specifiek thema, specifieke doelgroep en specifiek gedrag) hieronder weergegeven.

Verbeterpunten specifieke thema's

Respondenten noemen als verbeterpunten voor de Kanjertraining op het gebied van lessen over een specifiek thema vooral: sociale media en online pesten (n=34; 24,8%), werkhouding en executieve functies (n=18; 13,1%) en groep 8 leerlingen voorbereiden op het VO (n=13; 9,5%). Zie tabel 5.

Tabel 5. Responses binnen de antwoordcategorie 'Toevoegen van lessen over een specifiek thema' (betreft 22,0% van het totale aantal gegeven antwoorden op vraag 2).

	<i>Frequentie</i>	<i>%</i>
Sociale media en online pesten	34	24,8

Werkhouding / executieve functies	18	13,1
Groep 8 leerlingen voorbereiden op het VO	13	9,5
Actualiteiten in de maatschappij	8	5,8
Puberteit en seksualiteit	8	5,8
Samenwerken, samen spelen	5	3,6
Hoe doe je in verschillende situaties (bij de kapstok, op de wc, etc.)	5	3,6
Inzetten van kwaliteiten en talenten	4	2,9
Stappenplan conflicten oplossen voor kinderen	4	2,9
Begrip voor klasgenoten met een diagnose	4	2,9
21 ^e -eeuwse vaardigheden	4	2,9
Growth mindset	3	2,2
Diversiteit van sociale milieus	2	1,5
(Wereld)burgerschap	2	1,5
Groepssfeer	2	1,5
Eigen identiteit ontwikkelen	2	1,5
Kenmerk hoogsensitiviteit	2	1,5
Cultuurverschillen / diversiteit	2	1,5
Overige thema's	15	10,9
<i>Totaal</i>	<i>137</i>	<i>100</i>

Verbeterpunten specifieke doelgroepen

Respondenten noemen als verbeterpunten voor de aansluiting van de Kanjertraining bij een speciale doelgroep vooral: peuters en voorschool (n=16; 14,0%), leerlingen met een ontwikkelingsstoornis of andere diagnose (n=14; 12,3%), anderstalige kinderen (n=12; 10,5%) en het (voortgezet) speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs (n=11; 9,6%). Zie tabel 6.

Tabel 6. Responses binnen de antwoordcategorie ‘Aansluiting bij een specifieke doelgroep’ (betreft 18,3% van het totale aantal gegeven antwoorden op vraag 2).

	<i>Frequentie</i>	<i>%</i>
Peuters / voorschool	16	14,0
Leerling met ontwikkelingsstoornis of andere diagnose	14	12,3
Anderstalige kinderen (NT2-onderwijs)	12	10,5

(V)SO / SBO	11	9,6
Kinderen met een beperking / handicap	9	7,9
Coaching van het individuele kind of kleine groepen	8	7,0
Laag IQ / moeilijk lerend / verstandelijke beperking	7	6,1
BSO / kinderopvang	7	6,1
Teams	6	5,3
Kinderen met trauma	5	4,4
Nieuwe leerkrachten en invallers	4	3,5
Erg slimme of hoogbegaafde kinderen	4	3,5
VO	4	3,5
Kinderen met gedragsproblemen	3	2,6
Overige doelgroepen	4	3,5
<i>Totaal</i>	<i>114</i>	<i>100</i>

Verbeterpunten specifiek gedrag

Respondenten noemen als verbeterpunten voor de aansluiting van de Kanjertraining bij specifiek gedrag vooral: meidenvenijn (n=23; 25,8%) en grensoverschrijdend gedrag (n=10; 11,2%). Zie tabel 7.

Tabel 7. Responses binnen de antwoordcategorie ‘Aansluiting bij specifiek gedrag’ (betreft 14,3% van het totale aantal gegeven antwoorden op vraag 2).

	<i>Frequentie</i>	<i>%</i>
Meidenvenijn	23	25,8
Grensoverschrijdend gedrag	10	11,2
Hele stille leerlingen	8	9,0
Druk en onrustig gedrag	7	7,9
Rode pettengedrag	6	6,7
Vershil in gedrag tussen jongens-meisjes	6	6,7
Faalangst	5	5,6
Dynamische groepen	5	5,6
Gedrag passend bij beginnende puberteit	3	3,4
Omgaan met boosheid, woede-aanvallen	3	3,4
Jongensstrijd, ‘haantjesgedrag’	3	3,4
Discriminatie en racisme	2	2,2
Overig gedrag	8	9,0
<i>Totaal</i>	<i>89</i>	<i>100</i>

Conclusies

Op basis van de resultaten kunnen conclusies worden getrokken over de sterke kanten en verbeterpunten van de Kanjertraining zoals ervaren door de gebruikers.

Sterke kanten

Gebruikers noemen veel sterke punten rondom de methode als geheel en het achterliggende gedachtegoed. Dit ligt in de lijn der verwachting, omdat de Kanjertraining een universele en deels preventieve methode is die schoolbreed wordt ingezet als onderdeel van de visie en het beleid van de school. De ervaringen van de gebruikers bevestigen dat de kracht van Kanjertraining waarschijnlijk voortkomt uit het universele en schoolbrede karakter.

Veel andere genoemde sterke punten hebben te maken met de kernelementen van de Kanjertraining: onder andere de Kanjertaal, de petten als symbolen voor gedrag, de vertrouwensoefeningen en rollenspellen, de lessen, en de kernoefeningen (zoals motor en benzinepomp en feedbackoefeningen). Deze kernelementen hebben een belangrijke plaats in de basisopleiding van Kanjerleerkrachten en worden regelmatig gevraagd door deelnemers aan nascholingen. De uitkomst van het huidige onderzoek bevestigt dat gebruikers deze kernelementen als belangrijk ervaren.

Concreet zijn de belangrijkste sterke punten van de Kanjertraining volgens de gebruikers: de Kanjertaal, de positieve benadering waarbij wordt uitgegaan van vertrouwen en de petten als symbool voor gedrag.

Verbeterpunten

De meeste door gebruikers aangegeven verbeterpunten hebben betrekking op het toevoegen of uitbreiden van lesthema's, en het verbeteren van de aansluiting bij een specifieke doelgroep of bij specifiek gedrag.

Veelgevraagde lesthema's zijn sociale media en online pesten, werkhouding en executieve functies en voorbereiding van groep 8 leerlingen op het VO. Veelgevraagde doelgroepen om beter bij aan te sluiten zijn jonge kinderen (peuters en kleuters), leerlingen met een diagnose, speciaal (basis)onderwijs en anderstalige kinderen. Verder noemen gebruikers vooral meidenvenijn en grensoverschrijdend gedrag als onderwerpen waarbij zij meer handvatten kunnen gebruiken.

De Kanjertraining biedt al lesmateriaal en leerkrachtmateriaal voor sociale media en online pesten, peuters en kleuters, meidenvenijn en grensoverschrijdend gedrag. De peuter-kleuterverhalen, lessen over sociale media en een stappenplan bij grensoverschrijdend gedrag zijn recent vernieuwd en in sommige gevallen verplaatst binnen de digitale lesomgeving. Mogelijk zijn nog niet alle gebruikers hiervan op de hoogte, en zou er in de communicatie en vindbaarheid iets verbeterd kunnen worden.

Daarnaast kan worden bekeken of het huidige lesmateriaal kan worden uitgebreid.

Voor werkhouding/executieve functies en voorbereiding op het VO is nog geen lesmateriaal beschikbaar. De onderwerpen zouden goed aansluiten op het bestaande lesmateriaal. Er is geen leerkrachtmateriaal of trainingsmodule beschikbaar specifiek gericht op leerlingen met een diagnose of speciaal (basis)onderwijs. De Kanjertraining wordt wel op regelmatige basis op speciale (basis)scholen gegeven. Mogelijk kan er in samenwerking met bestaande S(B)O-Kanjerscholen materiaal worden ontwikkeld om de Kanjertraining voor deze doelgroep nog toegankelijker te maken. De kans bestaat dat hiermee direct wordt voldaan aan de vraag om betere aansluiting bij anderstalige kinderen, die bijvoorbeeld baat zouden hebben bij

eenvoudiger taalgebruik en visuele hulpmiddelen. Daarnaast zou een aparte module of leerkrachthandleiding kunnen worden ontwikkeld specifiek voor de doelgroep NT2-onderwijs. Een kenmerkende eigenschap van de Kanjertraining is dat de methode zich richt op de hele groep, preventie en op positieve intenties van leerlingen. De methode is daarmee diagnose-overstijgend. Een keerzijde hiervan zou kunnen zijn dat leerkrachten het gevoel hebben dat de Kanjertraining onvoldoende differentiatie biedt voor leerlingen met een diagnose. Hier zou meer aandacht aan kunnen worden besteed.

Verbeterpunten die volgens het huidige onderzoek de meeste prioriteit hebben, zijn: lessen over sociale media en online pesten, aansluiting bij de doelgroep kleuters, meidenvenijn, aansluiting bij ouders en lessen over werkhouding en executieve functies.

Aanbevelingen

Op basis van de conclusies kunnen de volgende aanbevelingen worden gedaan.

- Promoten van de (recent ontwikkelde) lessen over sociale media en online pesten, peuter-kleuterverhalen, de interventie meidenvenijn en het stappenplan grensoverschrijdend gedrag. Tijdens trainingdagen, via digitale berichtgeving en door verbetering van de vindbaarheid in de digitale lesomgeving (KanVAS).
- Onderzoek naar gebruikerservaringen met het lesmateriaal over sociale media en online pesten.
- Eventueel vernieuwen en/of uitbreiden van het lesmateriaal over sociale media en online pesten. Voorbeelden van mogelijke uitbreidingen zijn: meerdere lessen over sociale media per jaargroep, een aparte handleiding voor de leerkracht over het onderwerp sociale media, infobladen voor ouders over sociale media, toevoegen van filmmateriaal voor de leerlingen, lesmateriaal ontwikkelen in samenspraak met bovenbouw- en VO-leerlingen.
- Promoten van de ontwikkelde trainingsmodule voor peuterspeelzalen en voorscholen tijdens trainingdagen, bij advisering van scholen en via digitale berichtgeving.
- Onderzoek naar gebruikerservaringen met de trainingsmodule voor peuterspeelzalen en voorscholen.
- Verbeteren van de online vindbaarheid van kleutermaterialen. Voorbeelden van oplossingen zouden kunnen zijn: vernieuwen van het bestaande kleutermateriaal, het creëren van een apart gedeelte in de digitale lesomgeving uitsluitend voor kleutermateriaal ('kleuterbutton') en nadrukkelijker bespreken van de vertaalslag van Kanjertraining naar kleuterniveau tijdens de trainingen.
- Ontwikkelen van een nieuw kleuterverhaal naast het bestaande kleuterverhaal 'Max en het Dorpje'.
- Ontwikkelen en verbeteren van de trainingsinhoud rondom specifieke behoeftes van jongens versus meisjes, met de nadruk op preventie van meidenvenijn en jongensstrijd.
- Ontwikkelen en promoten van een aparte trainingsmodule voor leerkrachten rondom de specifieke behoeftes van jongens versus meisjes en preventie van meidenvenijn en jongensstrijd.
- Ontwikkelen van lessen rondom de thema's 'werkhouding/executieve functies' en 'voorbereiding op het VO'.

- Ontwikkelen van speciale materialen en/of trainingsmodules voor het S(B)O en NT2-onderwijs.
- Onderzoek naar de ervaringen van S(B)O-scholen die werken met de Kanjertraining.
- Promoten van het beschikbare materiaal voor ouders, en de mogelijkheid van een oudercursus of (thema-)ouderavond.
- Vervolgonderzoek naar de manieren waarop scholen ouders bij de Kanjertraining betrekken. Wat wordt er bedoeld met de vraag om betere aansluiting bij de doelgroep ouders?